

Rinke Nijburg (*1964) geldt als een van de belangrijkste christelijke kunstenaars in Nederland. Hij is naast schilder, tekenaar en graficus ook schrijver en tentoonstellingmaker. Zijn oeuvre is op te vatten als een 'kosmologie in 144.000 beelden'. In zijn werk zien we diep-menselijke en goddelijke wanhoop en tegelijk een meeslepend en complex visioen.

Jan Meijering

Is zijn werk van de laatste jaren nog wel zo christelijk? Naar mijn idee ben jij bij uitstek de kunstenaar die breed uit gaat en in staat bent enorm veel beelden te verwerken en te produceren en in een fragiel verband weet te brengen.

Ik heb nooit gevangen willen zitten: niet in een stijl, niet in een medium, een drager, noch de slaaf willen zijn van welke inhoud dan ook. Ik herken me wel in kunstenaars als Pablo Picasso en Jan Toorop die de boel steeds opnieuw lieten

opschuiven, alsof ze het nooit helemaal konden vinden, alsof niets hen bevredigde. Zelf heb ik een onverklaarbaar grote honger naar beelden en het verlangen al die beelden en beeldculturen te usurperen.

Wellicht is het vooral iets wat in mijn eigen hoofd rondspookt: het idee dat er noch in mijn kop, noch in het werk een constante factor zit. Waar ik me de laatste jaren meer bewust van ben geworden is dat het menselijk brein leeft bij

Interview met Rinke Nijburg

n gedaante veranderen

constructies waar het op kan bouwen, constructies waarvan ik vroeger dacht dat ze voor eens en altijd waar waren, absoluut waar dus. Maar als je daaraan gaat twijfelen, wat ik dus doe, dan zijgt het bouwwerk ineen als een kaartenhuis.

Staat de mens centraal in jouw werk?

Ja, kennelijk heeft een kunstenaar 25 jaar tijd nodig om erachter te komen dat hij vooral geobsedeerd is door zichzelf, maar dat niet los kan of

Rinke Nijburg bij het schilderij *Circus with Queen of Hearts* uit 2001.

wil maken van zijn eveneens grote interesse in *de andere mens* die stevast tegenover hem is. Het christelijke geloof en het joodse denken spelen daarbij een niet weg te denken rol

Kun je jouw oeuvre voorstellen als een kosmologie of persoonlijke mythologie?

Ik begrijp wel dat men dat wat ik probeer te doen vertaalt naar de woorden *een persoonlijke mythologie*, maar ik houd het toch liever op *kosmologie*. En dan liever zonder het woordje *persoonlijk*. In het verleden noemde ik het *een kosmologie in 144.000 beelden*. Dat beeld volstaat nog altijd, want alhoewel ik er sterk van doordrongen ben dat het in mijn werk om *mijn visie* op de kosmos gaat, toch heb ik een enorme hekel aan het woordje *persoonlijk*. Omdat het nooit voelt alsof het om mij persoonlijk gaat. Het gaat om de hele kosmos en om de waarheidsvinding die iedereen kan beoefenen. We zijn reizigers in de tijd, als toekomstige geologen die in het heelal zoeken naar maanstenen, als futuristische paleontologen die op een andere planeet graven naar buitenaardse fossielen.

Eerst was het christendom het Grote Verhaal en nu lijken er meerdere Grote Verhalen door elkaar heen te spelen.

De gedachte dat Jezus Lord Ganesh zou kunnen ontmoeten of de Boeddha vind ik adembenemend. Precies zoals we zo graag willen weten wat Jezus nu eigenlijk in het zand schreef, zo wil ik weten wat de goden elkaar zouden zeggen als ze elkaar tegenkwamen in het bos. -Wat zei de boze wolf tegen roodkapje en wat was haar antwoord?- De grote verhalen zitten elkaar totaal niet in de weg, net zoals de goden elkaar niet in de weg hoeven zitten zoals op de Olympus. De mensen zitten elkaar eerst in de weg, de goden volgen dat spoor. Wanneer we ervan uitgaan dat de goden in de loop van de voorbije tijd zijn getransformeerde, zullen ze dat in de toekomst ook blijven doen. Andre Malraux noemde dat *La metamorfose des dieux*. Dat goden veranderen zegt meer over ons dan over god.

Heb je wel eens het idee of gevoel dat 'de dingen op hun plek vallen'?

'De dingen die op hun plek vallen', als was het maar voor even, is eigenlijk de kern van elke mystieke traditie. Men benoemt dat natuurlijk steeds weer anders. Het is: het ene moment dat alles lijkt te kloppen, het punt in de tijd dat de grens tussen het ik en de ander, tussen mens en kosmos -een ondeelbaar oogenblik lang- doorbroken lijkt. Het is: het glasheldere inzicht dat het

Rinke Nijburg
**Een lange wandeling
 rond een gereformeerde
 kerk**
 1991
 olieverf op doek
 180 x 70 cm
 collectie De Heus-Zomer,
 Barneveld

Boekomslag
Rinke Nijburg.
De kruisweg. 14
staties
 Arnhem, 2000
 Zie voor een
 andere statie de
 achterkant van
 dit nummer van
 Laetare.

almaar sneller en doelloos uitdijende heeal toch nog uiterst teder omarmd wordt. En het is: het woordloos begrijpen dat de lichamelijke dood nooit het einde kan zijn van de eeuwige geest. In de top tien van mijn meest mystiek ervaringen staat ongetwijfeld het bezoek in 1994 aan het ziekenhuis waar mijn moeder enkele tientallen minuten voor mijn komst was overleden. Van de dood moet ik niks hebben. Ik pleng altijd teveel krokodillentranen op begrafenissen en crematies. Maar toen niet. Ik zag het zielloze lichaam van mijn moeder liggen, net als ieder ander van de aanwezigen dat kon zien, maar om ons heen golfde een kristalheldere presentie, zoals ik nog nooit had gevoeld en daarna ook nooit meer heb ervaren.

Je hebt het over een pelgrimsreis, het dolen. Hoe zit het met het je dromerige schilderij 'Een lange wandeling rond een gereformeerde kerk'?

Op de een of andere manier blijkt zo ongeveer alles wat ik maak autobiografisch. Op het moment van het maken zelf heb ik dat meestal niet eens door, omdat ik ondanks al het denkwerk toch liever vertrouw op mijn intuïtie. Die jongen die daar langs die kerk wandelt, dat zal ik zelf wel zijn, op zoek naar een andere horizon, maar het is ook ieder ander die zich geroepen voelt naar dat beeld te kijken. Niet wetend trouwens dat ik, en elke

Rinke Nijburg
Cold Turkey
 2001
 acryl- en olieverf op doek
 150 x 225 cm
 collectie Museum voor Moderne Kunst Arnhem,
 Arnhem

ander, vroeg of laat bij de grote schoorsteenveger Friedrich Nietzsche uit zou komen: de schoonmaker die ons erop wees dat we bij de (19^e-eeuwse) grote schoonmaak van ons brein niet alleen de god doodden, maar ook onze eigen horizon aan het uitwissen waren. Het is alsof je een raam wilt schoonmaken met zwarte teer. In plaats dat het raam schoner wordt, raakt het besmeurd.

Zijn er binnen jouw werk verwijzingen naar christelijke liturgie of rituelen in het algemeen?

In het schilderij *Cold Turkey* (2001) zien we het beeld van Christus op de Koude Steen: de ter dood veroordeelde wordt, vlak voor Hij aan het kruis wordt geslagen, op een flink koude steen op de heuvel met de naam Golgotha neergezet. Hij mag even nadenken over zijn eigen dood. Het is de mens in zijn absolute, existentiële doodsnoed. Misschien past het beeld in de *verootmoeding* die onderdeel uitmaakt van de protestants-christelijke liturgie.

Een heuse kruisweg in 14 staties maken was een langgekoesterde wens, die ik in 1999 zelf maar in vervulling heb doen gaan, omdat ik geen illusies had over het aantal kerken in Nederland dat een geheel nieuwe kruisweg zou willen bestellen, laat staan een van mijn hand. Ik was gevraagd voor een grote kunstmanifestatie in Elst bij Nijmegen en koos de rooms-katholieke kerk uit om te exposeren. Het parochiebestuur ging akkoord en een paar weken lang hing mijn kruisweg gebroederlijk boven de al aanwezige gipsen kruisweg van E. de Fernemont uit het einde van de 19^e eeuw. Ik vond het een ontroerend project. Om dat niet te vergeten maakte ik er ook van mijn eigen geld een prachtig boekje van dat nog steeds wordt gekocht.

Jeroen Bosch
De kruisdraging,
±1520
olieverf op
paneel
76,7 × 83,5 cm
Museum voor
Schone Kunsten,
Gent (B)

Wat is jouw droomwens wat betreft jouw werk en de kerk?

Een kerk verbouwen zou ik alleen willen als die echt heel erg lelijk is. Anders moest die gewoon blijven zoals die was. Maar als het dan toch moet, dat dromen: een fonkelnieuwe, eenentwintigste-eeuwse kerk, eentje die ontworpen wordt door een eigentijdse architect. Of ik dan als enige gevraagd zou moeten worden om de kerk te decoreren weet ik niet. Het past niet in de grondhouding van het evangelie. Maar ja, dromen mag, en dan moet ik toegeven dat ik het wel zou willen, helemaal alleen een kerk versieren.

Voldoende geld zal er daarvoor niet zijn maar is er naar jouw idee voldoende openheid in de kerk van nu om zo iets te realiseren?

Openheid in de kerken is een zeldzaamheid. Niet zozeer de openheid naar de minderbedeelde medemensen, naar minderheden en andere culturen, want die is er wel. Maar openheid naar de eigentijdse beeldcultuur is er amper. Men meent wel dat men open is, maar dat is goeddeels een illusie.

Rinke Nijburg
Mockery, 2011
houtschool, pastel en kleurpotlood op papier
128,5 × 178 cm
Courtesy Galerie Nouvelles Images, Den Haag

Jan van Eyck
Portret van Giovanni Arnolfini en zijn vrouw,
1434

olieverf op paneel
82 x 59.5 cm
National Gallery,
Londen

De hedendaagse beeldcultuur valt niet beter te beschrijven dan als een caleidoscopische jungle waarin rijp en groen, kitsch en kunst, hogere en lagere cultuur, uiterst ingenieus door elkaar lopen. In sommige, vooral protestantse kerken is wel een soort openheid naar moderne kunst, maar over het algemeen is er, ook daar, erg weinig echte expertise en daardoor een groot gebrek aan inzicht. Men valt erg gauw terug op overbekende ambachtelijke vormen of al te makkelijke eigentijdse fotografische of conceptuele uitingen. Bovendien valt men eerder voor impliciete uitbeelding dan expliciete. In mijn werk bijvoorbeeld herkent men soms wel de aloude iconografie, maar omdat ik die nogal bruusk en weinig ambachtelijk lijk te gebruiken en door de mangel haal, kan men er weinig mee. Sterker nog: men voelt er niks bij en dus zal het wel niks zijn.

Mockery is een enorme, zeer uitgewerkte tekening van een bont gezelschap. Waarom heb je van dit gegeven geen schilderij gemaakt?

Op de een of andere manier staan kleur en toets mij in de weg bij het uitdenken van zo'n complex beeld. Het is als met een gebouw: eerst concentreert de architect zich op het idee, op de vorm en op de constructie, pas als die staan als een huis heeft hij oog voor detail en kleur. Ik sluit trouwens niet uit dat van *Mockery* ook een schilderij te maken valt.

Wat ik in dat beeld geprobeerd heb is heel lieve,

kwetsbare mensen af te beelden naast mensen van wier gezichten het kwade venijn af te lezen valt zonder dat het gelijk monsters met hoorn-tjes worden. Uitgangspunt voor dit werk was *De kruisdraging* van Jeroen Bosch uit omstreeks 1510 waar ik als kind zoveel naar heb gekeken omdat het als reproductie bij ons op de trap hing. Wel zette ik het geheel over naar een ander moment in de tijd, naar *de bespotting* (Engels: *mockery*) van Christus die aan de kruisdraging vooraf ging. Overbodig bijna om te zeggen dat deze strijd tussen de zachte en harde krachten, in de mens en in de samenleving, mijn warme belangstelling geniet, en dan druk ik het voorzichtig uit.

Ben je nog wel blij met je imago van christelijke kunstenaar?

Graag zou ik de naam *Christendom* als een glorieuze geuzennaam hanteren, maar er zijn een paar dingen die me ervan weerhouden. De werkelijke *navolging van Christus* is zo radicaal dat ik me daarvoor veel teveel een slappeling voel. Wat me ook stoort aan het imago van vermeend christelijke kunstenaar is dat het de werkelijkheid op geen enkele manier recht doet. Omdat *de buitenstaander* namelijk altijd weet-meent te weten- hoe *de christen* denkt. Kijken naar het werk van een christen-kunstenaar en erover nadenken zijn dan overbodig.

Mijn beeldend werk is in toenemende mate de consequentie van een denken dat radicaal en verontrustend is. Maar dat bozige denken is gestoeld op het waarnemen van de wereld.

Wat maak je als je een jaar of 67 bent?

In toenemende mate ben ik geïnteresseerd in het representeren van de mens in een caleidoscopisch groots overzicht. Ik zou willen dat al die verschillende mensen mijn kosmologie binnenwandelden zoals de dieren in de Ark van Noach klommen. Het enorm diepe gevoel van werkelijke presentie van een andere, reeds overleden mens, zoals Rembrandt dat in zijn portretten voor elkaar kreeg. Of zoals Johannes Vermeer jonge vrouwen een eeuwige bijna tastbare aanwezigheid wist te geven. Maar wat de laatste twee jaar nog het meest door mijn kop spookt is het *Portret van Giovanni Arnolfini en zijn vrouw* van Jan van Eyck uit 1434 dat in Londen hangt. Dat is echt het einde. Die dubbele presentie van Twee Geliefden in één kamer. Dichter bij de *unio mystica* kan men menselijkerwijs gesproken tijden het leven niet komen. <

Jan Meijering is beeldend kunstenaar en redactielid van *Laetare*

Een lange versie van dit interview is te lezen op rinkenijburg.blogspot.com

Meer informatie over tentoonstellingen en publicaties van Rinke Nijburg: www.rinkenijburg.nl